

ních dějin, které vycházejí z hlubinných tradic a kvality (např. ekonomie) od vlastních dějin kultury. Kulturní dějiny se navíc projevují jako kvality náboženství, umění a vědy. Tato koncepce kulturních dějin se zásadně obrací proti rankovskému pojetí dějin.

Druhá část souboru Cacciatorého prací je věnována, jak jsem již podotkl výše, italské historiografii. Zúženěji chápáno zajímá ho problematika vlivu pozitivismu na italskou historiografii. Tento vliv sleduje analýzou díla P. Villariho a N. Marselliho. Oba tyto historici vycházejí z De Sancti-sovského modelu. Obsahují tedy v sobě silné prvky risorgimenta, které se ovšem snaží modifikovat novými proudy myšlení. (např. vliv Guizotův, který ovšem od r. 1848 v Itálii vymizel.) Pro Villariho a Marselliho je příznačné, že zprostředkujícím prvkem pozitivismu se u nich stal vliv anglický, zejména anglického empirismu, reprezentovaného osobností J. St. Milla. Na italské prostředí působil Mill mnohem více než Buckle nebo Comte. Villari se snažil překonat pozitivistické momenty hlavně moralismem. Blízko měl ke spojení filologickému. V tomto smyslu by se měly chápat Villariho koncepce života italských komun nebo otázky kolem osobnosti Savonaroly. Villari se také stavěl proti hegelíánské koncepci zákonitostí. Zajímavý je jeho názor na Vica. V Nové vědě nenalézá Villari dílo osobitého samostatného myslitele, nýbrž provázanost na novou vědu, vycházející přímo od Bacona, ovšem s příměsí novoplatonismu.

Poslední stať je věnována otázce jednotlivých modelů v italské historiografii po r. 1943. Poukazuje se zde především na to, že i v době fašistického režimu převažovala prakticky croceovsky laděná historiografie, tedy historiografie eticko politická. Tento model se de facto uchoval až do období převratu, kdy se počínají v historiografii vynořovat nové proudy. Nemalou otázkou zde sehrál vliv marxismu a francouzská historiografie. Tím ovšem nebyl původní eticko-politický model italské historiografie zásadně překonán. Svědčí o tom případ De Ruggiera nebo Chaboda. Ovšem např. Chabod dokázal spojit otázku europeizace italských dějin s problematikou původu kapitalismu a dokázal přesunout pozornost a akcent na otázky sociální. Až do Chabodovy smrti se v italské historiografii udržela otázka kontinuity podmíněna prvky sociálně etickými. Přesunula se však z tradičních okruhů problémů do oblastí nových — otázky obchodu a transformace pozemkového vlastnictví. Zde je rozhodující vliv Cantimoriho, který se z příslušníka fašistického hnutí stal členem komunistické strany. Současně se u Sereniho přes prisma sociální reality prosazuje strukturalistický pohled, zejména v jeho práci, která se snaží skloubit prvky Marxe a Lenina. Odtud pak vedla cesta ke koncepcím Althussera a Volpeho.

V letech sedmdesátých je v italské historiografii akcentován moment interdisciplinarity, zejména pod vlivem školy Annales. Ze starších prací se letmo objevuje ve studiích Cantimoriho a Tenentiho. Souborně pak vystupují tyto názory až v sedmdesátých letech v syntéze Dějiny Itálie (Storia d'Italia).

V podstatě lze konstatovat, že se Cacciatorému podařilo zásadní problémové mezníky vystihnout a zdůraznit i vzájemná specifika obou historiografií a jisté prolínání.

Jaroslav Kudrna

Ricardo Martínez Lady, *Dos aproximaciones a la historiografía de la antigüedad clásica, universidad nacional autónoma de México, 1994, 173 str.*

Autor se ve své studii zabývá dvěma problémy — celkovým vřazením antické historiografie do obecného systému dějepisectví (vznik historiografie, předmět jejího zkoumání, kategorie historiografie a pravdy v jejich souvztažnosti, a postavením historiografie v rámci antické (klasické) kultury).

Druhá část postuluje obraz antické historiografie v konkretizaci zásadních prací v této oblasti (E. Gibbon, až J. Finley).

Myšlenkovou strukturou je práce koncipována pod jistým vlivem marxismu s přihlédnutím k aktuálnosti postavení Mexika. Touto skutečností je možno pochopit zařazení Josefa Sierra Mendeze mezi klasiky antické historiografie, ačkoliv jeho dílo má výrazný kompilační charakter a autor fakticky neznal řečtinu.

První části práce dominují analýzy tří velkých antických dějepisců — Herodota, Thukydidova a Polybia. Autorova analýza probíhá na pozadí myšlenky rozvoje historiografie v rámci klasické demokracie. Tento proces trval podle autora téměř 150 let a vedl až k osobnosti Periklově, který udržoval přátelské vztahy s Herodotem.

Antická historiografie sehrála ve vnitřním duchovním procesu společnosti podobnou úlohu jako filozofie či řecká dramaturgie. Zajímavý je v této souvislosti postřeh, že historiografie nemohla vzniknout ve společnosti, v níž se ideová trest považovala za samovolný přírodní proces bez lidského prvku, nýbrž bylo nutné vytvořit lidský element tohoto procesu. Ne tedy samovolná danost, ale cílené lidské myšlení.

Jinými slovy — historiografie se zapojuje do bádání o polis. Tímto pragmatickým zaměřením historiografie je možno vysvětlit i např. Thukydídovo pojetí pravdy a Aristotelovu koncepci vyšší hodnoty uměleckého myšlení před historií, jež se zabývá pouze individuálními věcmi a skutečnostmi.

Druhým tématem práce je analýza historiků zabývajících se antikou. Práce, které vznikaly postupem doby v rámci zkoumání antické (klasické) problematiky, vykazovaly vliv osvícenství (Gibbon), vliv idee národního státu (Droysen, Th. Mommsen) a sociologický aspekt (Pöhlmann, Rostovcev a Finley).

Osvícenská koncepce má své základy v tezi boje proti křesťanství. V křesťanství se spatřuje hlavní příčina zkázy římského imperia. Vůbec nebylo náhodné, že Gibbon měl v rámci svých studií problémy s inkvizicí.

Droysenovy práce, které se řadí vedle Mommsenových do ideového okruhu národního státu, se zabývají počátky helenismu, který je chronologicky vřazován do období po Alexandru Velikém (tedy po roce 323). Jiný náhled pak určuje helenismus k roku 282. Období helenismu končí připojením Egypta k římskému impériu.

Ve srovnání s Droysenem prezentuje Mommsen svými pracemi jiný druh historika. Jeho představa o sjednocení antické Itálie nese v sobě výrazné ozvuky sjednocovacího procesu Německa. Poslední svazek jeho obsáhlé práce je ale věnován problematice římských provincií. Mommsena lze tedy charakterizovat jako národního historika. Staví římský dějinný proces nad řecký, kde nebylo možno dosáhnout národního sjednocení.

Pöhlmann se oproti Mommsenovi zabýval výhradně otázkami sociálními. Na rozdíl od Mommsena využívá Pöhlmann metodologii sociálních věd a vstupuje do diskuse s marxisty. Je to patrné zejména v jeho analýze homérovské poetiky. Pöhlmann odmítá tezi, že v případě „oikos“ se jedná o určitou demokratickou jednotku; vše — tedy i „oikos“ — vysvětluje soukromými vlastnickými vztahy. Neguje idealizaci spartské ústavy, což je dle něho otázka až 4. stol. př. n. l.

Již u Pöhlmannova se lze setkat s protisocialistickými rysy. Ještě radikálnější je tato skutečnost u M. Rostovceva. Martinez Lady popisuje jeho univerzitní dráhu. Rostovcev emigroval v roce 1918 a skončil na univerzitě v Yalu. Zde publikoval své práce k dějinám římského imperia a o sociální historii helenistického světa. Zejména v jeho druhé práci lze velmi kladně hodnotit jeho využití archeologických pramenů.

Rostovcev zavedl do svých prací o výkladu antiky kategorie tříd — buržoazie a proletariátu.

Finley srovnává vývoj Říma s Athénami. Athénská demokracie měla vyslovené maritimní charakter, zatímco římská společnost vzešla ze zemědělských tradic. Za velikou zásluhu Finleyho považuje Martinez Lady skutečnost, že zkonstruoval teorii modelů, které spojil s metodologií sociálních věd, a akcentoval tak komparativní metodu jako rozhodující a zásadní. Finleyho sympatie k levě orientované americké demokracii se promítly do jeho koncepce antického systému otrokářství.

Práce je psána pro španělsky mluvící země a ve své podstatě analyzuje spíše dílo K. Christa, který se stejnou problematikou zabýval ve dvou monografiích.

Jaroslav Kudrna